

Naturvärdesinventering

Bälinge-Ekeby 1:2, 1:3, 2:20

Gysta 1:13

Uppsala kommun

2026-06-25 (rev)
Biomedica Omberg

Biomedia Omberg
Tel: 073-086 17 07
E-post: biomedia@telia.com
Postadress: Skivlingvägen 6, 611 63 NYKÖPING
www.biomediaomberg.se
Författare: Hans Sandberg och Birgitta Andersson
Foton: Raimo Laurila (fåglar) om inget annat anges, övriga Birgitta Andersson
och Hans Sandberg

Gärdsmyg häckar inom inventeringsområdet, delområde 1.

*Titelbladets bild: Eldticka på asp, överst vänster (delområde 4), ormbär, överst höger (delområde 4),
trolldruva nedre vänster (delområde 4 och 5), större stenblock, nedre höger (delområde 3)*

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning, lokalisering.....	4
2. Metoder	9
2.1 Naturvärdesinventeringen (NVI).....	9
2.2 Fördjupad artinventeringar av fladdermöss och kattuggla.....	11
3. Beskrivning av NVI-området	12
4. Tidigare inventeringar i området, databaser.....	13
5. Naturvärdesinventering – resultat	14
Delområde 1: Blandskog, trädbärande betesmark (3,37 ha)	15
Delområde 2: Tidigare trädgård, fossil åker (0,28 ha)	15
Delområde 3: Åkerholme (0,45 ha).....	15
Delområde 4: Lövskog (0,97 ha).....	16
Delområde 5: Åkerholme (0,25 ha).....	16
Delområde 6: Åkermark (6,41 ha)	16
Delområde 7: Åkermark (3,27 ha)	17
Delområde 8: Åkermark (10,09 ha)	17
Delområde 9: Åkermark, salixplantering (2,0 ha).....	18
5.1 Naturvårdsarter.....	19
5.2 Särskilt skyddsvärda träd	20
6. Diskussion/slutsatser	20
Artskyddsförordningen.....	20
Generella biotopskyddet.....	21
Småbiotoper	22
Skyddszon vid vissa biotoper	22
Konsekvenser vid genomförande av detaljplanerna inom planområdet	23
Referenser:	23
Bilagor.....	24
Bilaga 1 Miljö och artbilder	25
Bilaga 2. Naturvärdesbedömning	29
Bilaga 3. Naturvårdsarter och värdeelement	30
Bilaga 4. Diken som bedöms vara biotopskyddade (röd linje)	31

Sammanfattning

En naturvärdesinventering (s.k. NVI) inklusive fördjupade artinventeringar av organismgruppen fladdermöss och kattuggla, har genomförts i området Bälunge-Gysta där ny bebyggelse planeras. NVI-området utgörs huvudsakligen av åkermark, betesmark, blandskog med brynmiljöer samt åkerholmar och odlingsrösen. Delar av åkermarken används för salixodling.

Blandskogen i den västra delen av NVI-området, som även innehåller en betesmark (delområde 1), bedöms hysa ”klass 3 – påtagligt naturvärde”. Även lövskogen inom delområde 4 bedöms vara av klass 3 - påtagligt naturvärde. Åkerholmarna (delområdena 3 och 5) samt den gamla trädgården (delområde 2) bedöms ha status ”klass 4 – visst naturvärde”. Åkermarken inom inventeringsområdet (delområdena 6-9), inklusive salixodlingen, bedöms hysa ”klass 5 – ”allmänt värde för biologisk mångfald”.

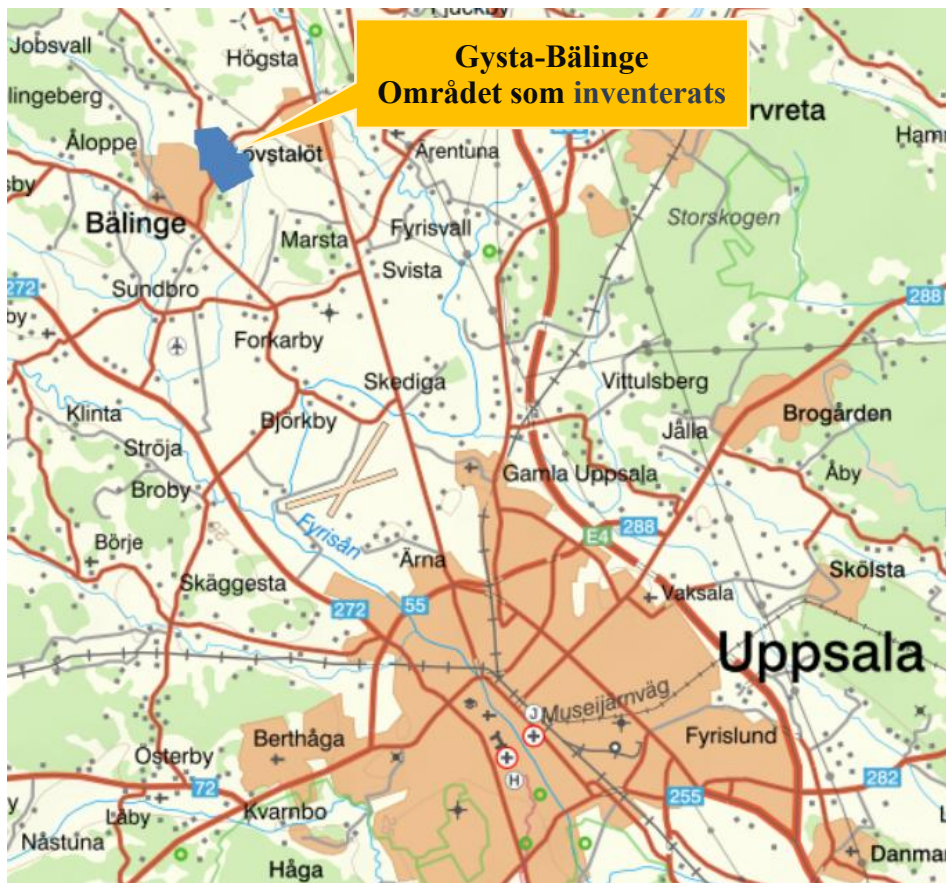
Inom NVI-området har fyra arter av fladdermöss påträffats som är skyddade enligt artskyddsförordningen. Kattuggla har inte noterats inom planområdet eller i dess omnejd. Totalt 15 särskilt skyddsvärda träd har registrerats.

Det finns landskapselement som omfattas av det generella biotopskyddet, t.ex. åkerholmar och odlingsrösen. Bedömningen är att dispens måste sökas för att ta bort de två mindre åkerholmar/odlingsrösen som finns i områdets södra del (inom delområde 8).

Bedömningen är att planerad exploatering inte riskerar att utlösa förbud enligt den artskyddsutredning som framtagits för planområdet. Därmed skall inte dispens från artskyddsförordningen behöva sökas.

1. Inledning, lokalisering

I ett område öster om Bälunge i Uppsala kommun (se figur 1 nedan) planeras ett nytt område för bostäder. För att förbättra kunskapsunderlaget inför den fortsatta processen gav Jacob Sundbom, Besqab, Biomedia Omberg (Hans Sandberg och Birgitta Andersson) i uppdrag att genomföra en naturvärdesinventering, en fladdermusinventering (2024) samt en kattuggleinventering (2025). Området som har inventerats är något större än planområdet. Skälet till det är att NVI-området ska omfatta ytor som påtagligt kan komma att påverkas, direkt eller indirekt, av den verksamhet eller åtgärd som är anledningen till att inventeringen skall genomföras.

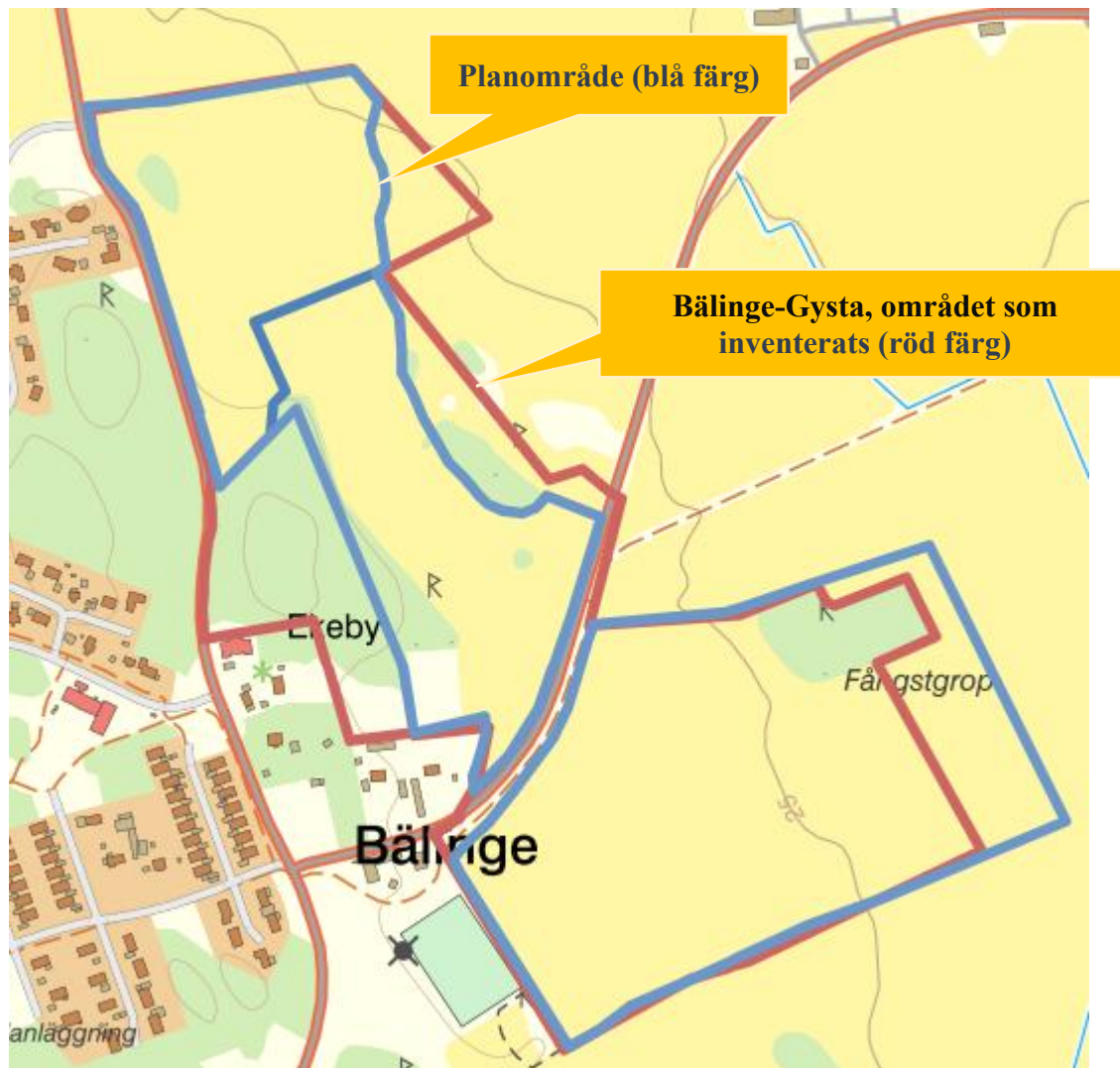
Figur 1. Översiktskartan visar inventeringsområdet (blåfärgat) där ny bebyggelse planeras, beläget strax öster om samhället Bälinge, 11 km nordväst Uppsala.

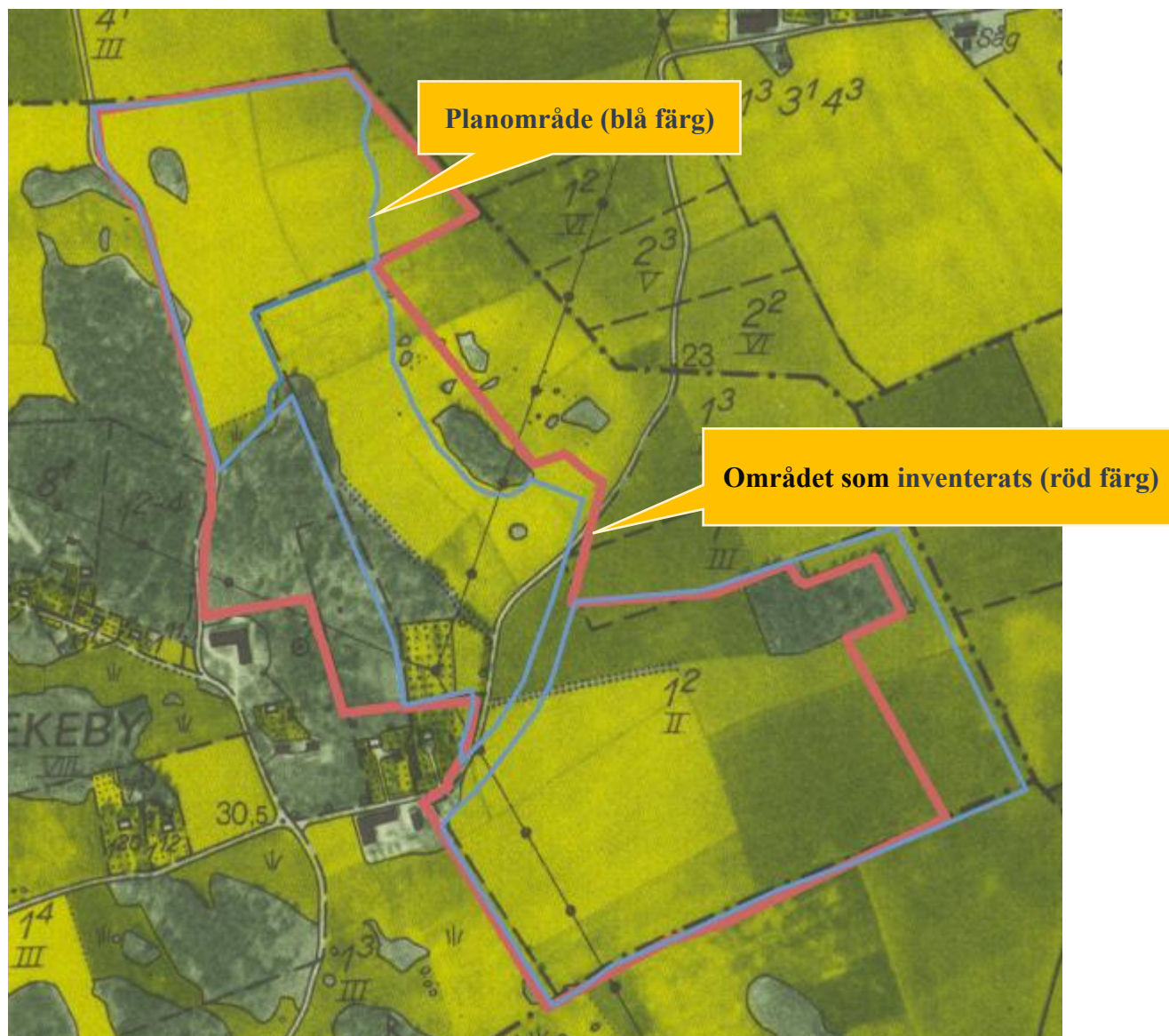
Figur 2. Bilden visar västra delen av inventeringsområdet som hålls öppet genom bete. I förgrunden syns den gamla trädgården (delområde 2) och i bakgrunden skymtar den träd- och buskbärande hagen med skyddsvärda ädellövträd (delområde 1).

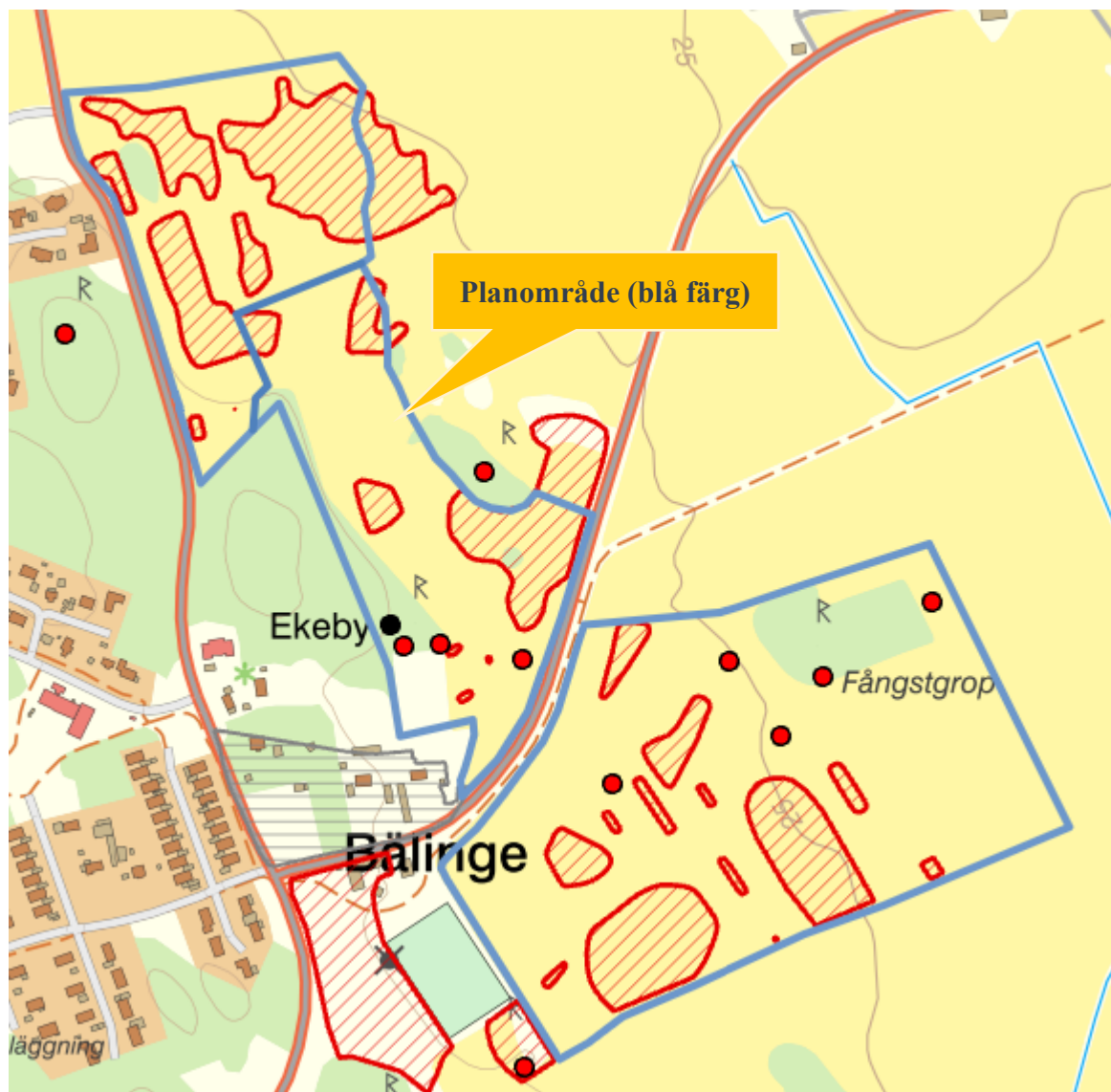
Figur 3. Ett mindre odlingsröse och en åkerholme finns inom delområde 8, där ask påträffas. I fältskiktet återfinns bl.a. kvickrot, åkertistel, åkervinda och vitmåra. Vegetationen är delvis påverkad av bekämpningsmedel och spridning av gödsel.

Figur 4. En naturvärdesinventering (NVI) har genomförts inom det röd markerade området (NVI-område) enligt kartan. Arealen uppgår till ca 15 hektar. Blå linje visar planområdet.

Figur 5. Den ekonomiska kartan från 1950 visar att all åkermark brukades vid denna tidpunkt och att det trädklädda området i väster betades (luckigt trädskikt). Röd linje visar NVI-området.

Figur 6. Inom planområdet (blå linje) har konstaterats bosättningar, härdar, stensättningar och stolphål m.m. inom de rödrastrerade områdena/punkterna. (kartan tillhör Länsstyrelsen i Uppsala).

2. Metoder

2.1 Naturvärdesinventeringen (NVI)

Arbetet inleddes med studier av satellitbilder och kartor vilket inkluderar historiska kartor från förra sekelskiftet och från 1950-talet. Databaser med uppgifter om växt- och djurarter studerades också varefter området besöktes den 28 juni, 12 augusti och 4 september 2024. Vid de två senare tillfällena inventerades fladdermöss. Vid fältbesöken noterades, värderades och koordinatsattes naturvårdsarter, värdeelement och naturvärdesobjekt (delområden). Naturvärdesbedömningen utgår från "Svensk standard SS 1999 000, 2023" detaljeringsgrad medel och tillägg "värdeelement" och "detaljerad redovisning av artförekomst". Bedömningen görs i sju klasser med både arter och biotopernas egenskaper som grund – se figur 7 s.10.

Artvärde	Mycket högt	Mindre troligt utfall	Mindre troligt utfall	Högt naturvärde	Högsta naturvärde	
	Högt					
	Påtagligt	Mindre troligt utfall	Påtagligt naturvärde		Högt naturvärde	
	Visst	Visst naturvärde		Påtagligt naturvärde	Mindre troligt utfall	
	Lågt	Ej naturvärde	Visst naturvärde	Mindre troligt utfall	Mindre troligt utfall	
		Lågt	Visst	Påtagligt	Högt	Mycket högt
Biotopvärde						

Figur 7. Läs av från båda axlarna. Bedömningsgrund art tillsammans med bedömningsgrund biotopvärde ger den slutgiltiga naturvärdesbedömningen. (Svensk standard SS 1999 000, 2023).

Fakta naturvärdesbedömningens klasser

Naturvärdesbedömningens klasser:

1. *Högsta naturvärde* – området bedöms ha särskild betydelse för biologisk mångfald på nationell eller internationell nivå.
2. *Högt naturvärde* – området bedöms ha särskild betydelse för biologisk mångfald på regional eller nationell nivå.
3. *Påtagligt naturvärde* – Kvaliteten motsvarar ungefär Skogsstyrelsens ”objekt med naturvärde” eller länsstyrelsens ”restaurerbar naturlig fodermark”
4. *Visst naturvärde* – Trots stor mänsklig påverkan finns strukturer eller arter av positiv betydelse för biologisk mångfald

Övriga värdeklasser (5-7):

Klass 5. *Endast allmän betydelse för biologisk mångfald.*

Klass 6. *Saknar uppenbar betydelse för biologisk mångfald.*

Klass 7. *Uppenbar negativ betydelse för biologisk mångfald.*

Värdeelement: Element med särskilt positiv betydelse för biologisk mångfald (hålträd, stenrösen, blocksamlingar, död ved mm).

Naturvårdsträd: Träd med särskilt stor betydelse för biologisk mångfald – gamla, grova, träd med håligheter eller stamskador, träd som är värd åt rödlistade arter och signalarter. Sälg, asp, lind, rönn, fågelbär, hagtorn och oxel utgör en biologisk bristvara i det svenska skogslandskapet och noteras ibland som naturvärdesträd. Både unga och gamla exemplar av de hotade trädslagen alm och ask noteras som naturvärdesträd.

De *naturvårdsarter* som omnämns i texten är antingen upptagna på den svenska rödlistan eller så är de signalarter enligt Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering. Arter som är upptagna på Eu:s habitatdirektivs eller fågeldirektivs förteckning över skyddsvärda arter betraktas också som naturvårdsarter liksom även fridlysta arter. Några av författaren självvalda naturvårdsarter kan också förekomma. Särskilt sällsynta arter används selektivt och omnämns bara ibland där det anses befogat.

2.2 Fördjupad artinventeringar av fladdermöss och kattuggla

En fladdermusinventeringen genomfördes inom planområdet med ultraljudspejling av flygande djur under två kvällar/nätter 12 augusti och 4 september, 2024.

En kattuggleinventeringen genomfördes 2025 inom planområdet och i dess närområde, under perioden 24 februari till 31 mars vid 4 tillfällen. Området vid Hämringe med omnejd besöktes också eftersom där har det tidigare (2012) registrerats kattuggla.

Se vidare Artskyddsutredning Bälunge-Gysta, *Fladdermus och kattuggleinventering*.

3. Beskrivning av NVI-området

NVI-området är beläget direkt öster om Bälinge samhälle och utgörs till stor del av åkermark, men här finns även trädbärande hagmark, lövskog, större och mindre åkerholmar. Väg 635 skär genom området och i västra kanten går väg 634. Områdets västra del är huvudsakligen beväxt med blandskog där lövträden dominerar. I öster (delområde 4) finns en lövskog som omges av åkermark. Åkermarken inom NVI-området är mer eller mindre helt öppen med inslag av åkerholmar samt den salixplantering som finns inom delområde 9. Mindre och större stenblock förekommer frekvent på flera åkerholmar. Skogsbrynen mot åkermark är förhållandevis artrika och här finns flera arter av träd- och buskar såsom ask, alm, lönn, ek, fågelbär, björk, oxel och rönn. De två förstnämnda är rödlistade. Hägg växer bitvis tätt. Sälg förekommer också och i brynen och mot den öppna marken bereder sig slån, hagtorn och nypon ut.

Några av de grövre ekarna och askarna inom delområde 1 är särskilt skyddsvärda. Den grövsta eken är 369 cm i omkrets i brösthöjd vilket tyder på att den är uppemot 250 år gammal. Fältskiktet är också artrikt med inslag av trolldruva och ormbär.

Figur 8. Ask, 295 cm i omkrets (delområde 1.). Nr 7 "Naturvårdsarter och värdeelement", se bilaga 3.

Figur 9. Inom NVI-området finns flera 7 åkerholmar/odlingsrösen. Denna holme med berghäll och stenar som placerats därpå ligger strax norr om väg 635 (delområde 7). Här utgörs träd- och buskskikt av ek, hägg, ask, rönn, sälg, skogstry och nypon.

4. Tidigare inventeringar i området, databaser

Artportalen

I artportalen finns inga naturvårdsarter (rödlistade arter, signalarter, fridlysta arter) arter registrerade för området. I Artportalen finns 5 registrerade noteringar från området, 3 fågelobservationer och två registrerade träd (ekar).

Trädportalen innehåller inga uppgifter om naturvårdsträd inom planområdet.

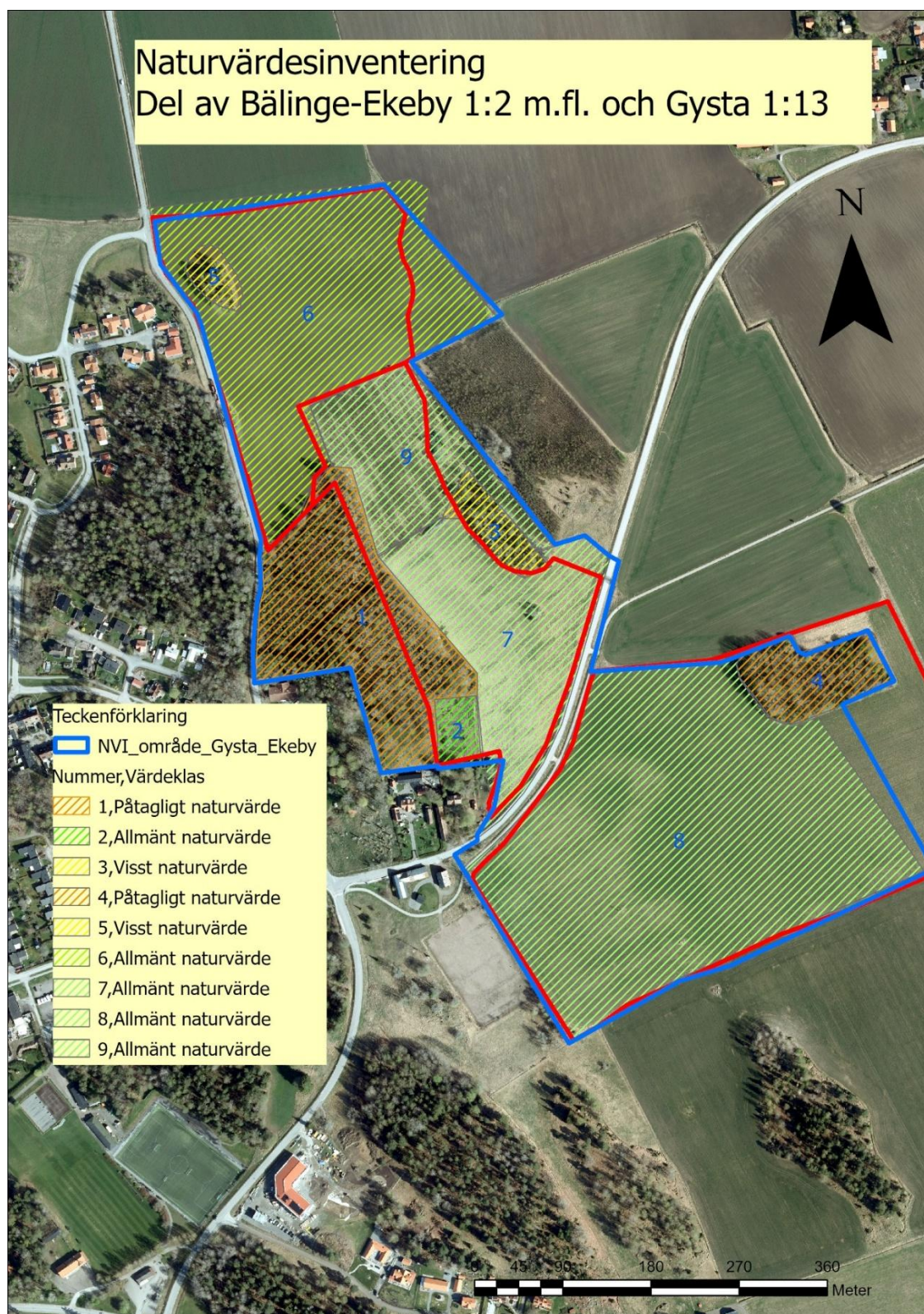
Nyckelbiotopsinventeringen. Inga nyckelbiotoper eller objekt med naturvärden har registrerats inom inventeringsområdet.

Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister visar förekomster av fornlämningar.

I Länsstyrelsens Naturvårdsprogram från 1990 har den trädklädda betesmarken öster om Bälinge erhållit naturvårdsklass 3.

5. Naturvärdesinventering – resultat

Här nedan redovisas resultat från den genomförda naturvärdesinventeringen (NVI:n). Kartan visar den indelning som gjorts i delområden efter den naturvärdesbedömning som gjorts.

Figur 10. Bilden visar den indelning som gjorts i delområden efter den naturvärdesbedömning som gjorts. Se även bilaga 2. Röd linje visar planområdet.

Delområde 1: Blandskog, trädbärande betesmark (3,37 ha)

Bedömningsgrund biotop	Bedömningsgrund art	Naturvärdesbedömning
Påtagligt biotopvärde	Påtagligt artvärde	Påtagligt naturvärde

Blandskog som delvis betas. Hävden sker på ett bevarandeinriktat sätt. Delområdet innehåller grova ädellövträd såsom ask, alm och ek. Här finns även grov björk, rönn, oxel, tall, gran, hassel och en. Området är förhållandevis rikt på olika örter och gräs vilket är en naturvårdskvalitet i sig och som dessutom gynnar pollinatörer och andra insekter. I fältskiktet påträffas vårbrodd, rödven, gråfibbla, liten blåklocka, rödklint, gökärt, brudbröd m.m.

- Naturvårdsarter: Ask (EN), alm (CN), ek och björk med mulm (särskilt skyddsvärda), grov tall, tallört.
- Värdeelement: Stor myrstack, hävdad betesmark, torrträd, grova träd, bärande träd och buskar, hålträd.

Delområde 2: Tidigare trädgård, fossil åker (0,28 ha)

Bedömningsgrund biotop	Bedömningsgrund art	Naturvärdesbedömning
Visst biotopvärde	Visst artvärde	Visst naturvärde

Tidigare trädgård som idag har en öppen karaktär som är svagt hävdad. Älgört dominerar tillsammans med grenrör och tuvtåtel. Några äldre äppelträd samt enstaka buskar förekommer. Törnsångare hävdar revir. En grov ek växer i västra kanten inom delområdet. Minst tre arter av näringssökande fladdermöss registrerades inom delområdet (2024).

- Naturvårdsarter: Ask (EN) och ek.
- Värdeelement: Högörtäng, fuktig betesmark, ihåligt äldre äppelträd (döende).

Delområde 3: Åkerholme (0,45 ha)

Bedömningsgrund biotop	Bedömningsgrund art	Naturvärdesbedömning
Visst biotopvärde	Visst artvärde	Visst naturvärde

Åkerholme som är helt beskogad men mindre gläntor finns här och var. Brynen är miljöskapande och ger skugga för djur och växter. Inslag av ädellövträd – ek, lönn, ask och fågelbär. Även björk, vildapel, oxel, getapel, sälj förekommer. Buskskiktet är rikt bitvis tätt med slån, skogstry som dominerande inslag. I övrigt finns måbär, trubbhagtorn, nyponros, olvon och druvfläder. Den täta träd- och buskvegetationen skuggar marken vilket ger ett glest fältskikt med arter som nejlikrot, stenbär, brudbröd, smultron, gullviva m fl. Två större stenblock finns inom delområdet.

- Naturvårdsarter: Ask (EN)
- Värdeelement: Torrträd, bärande träd och buskar, död ved, ett välutvecklat buskskikt, stensamlingar/rösen med skrymslen.

Delområde 4: Lövskog (0,97 ha)

Bedömningsgrund biotop	Bedömningsgrund art	Naturvärdesbedömning
Påtagligt biotopvärde	Påtagligt artvärde	Påtagligt naturvärde

Ett lövskogsdominerande flackt område med helt slutet krontäcke (har betats på 1950-talet, fig 5). Dominerande trädslag är ask, asp, björk, hägg, fågelbär och lönn. Friska yngre almar förekommer här och var men de äldre individerna är döda eller döende. Buskskiktet är partvis mycket tätt och karaktäriseras av skogstry, måbär, druvfläder, krusbär och nypon. I fältskiktet påträffas trolldruva, ormbär, skogssallat, stenbär, smultron, blåsippa m.fl. På äldre aspar finns eldticka. En grov björk med hål har en diameter på 252 cm vilket är relativt ovanligt. Mängden död ved är påfallande i vissa partier.

- Naturvårdsarter: Ask (EN), alm (CR), svart trolldruva, ormbär.
- Värdeelement: Torrträd, bärande träd och buskar, död ved, hålträd.

Delområde 5: Åkerholme (0,25 ha)

Bedömningsgrund biotop	Bedömningsgrund art	Naturvärdesbedömning
Visst biotopvärde	Visst artvärde	Visst naturvärde

Åkerholme som är halvöppen med ett nästan slutet krontäcke i den södra delen med ek, lönn, björk, rönn och sötkörbär. Även gran, asp, sälg, hägg, druvfläder, en, måbär och nypon förekommer. I fältskiktet påträffas rödven, vårbrodd, liljekonvalj, brudbröd, trolldruva, fyrkantig johannesört, liten blåklocka m.fl. Rikligt med sten och block återfinns i östra och södra kanten av åkerholmen.

- Naturvårdsarter: Svart trolldruva.
- Värdeelement: Torrträd, fågelbon, stensamlingar med skrymslen, bärande träd och buskar.

Delområde 6: Åkermark (6,41 ha)

Bedömningsgrund biotop	Bedömningsgrund art	Naturvärdesbedömning
Lågt biotopvärde	Lågt artvärde	Endast allmän betydelse för biologisk mångfald

Öppen åkermark som används för konventionell odling.

- Naturvårdsarter: -
- Värdeelement: -

Delområde 7: Åkermark (3,27 ha)

Bedömningsgrund biotop	Bedömningsgrund art	Naturvärdesbedömning
Lågt biotopvärde	Lågt artvärde	Endast allmän betydelse för biologisk mångfald

Öppen åkermark som används för konventionell odling. En åkerholme (figur 9) ligger omsluten av åkermark med ett glest träd- och buskskikt samt hällar/stenblock. I östra delen (intill landsväg 635) finns ett antal odlingsrösen som delvis är beväxta och täcks av grässvål (mossa). Här utgörs träd- och buskskiktet av ek, hägg, ask, rönn, sälg, skogstry och nypon. I fältskiktet påträffas bl.a. hundäxing, fårsvingel, vitmåra, gråfibbla.

- Naturvårdsarter: -
- Värdeelement: Åkerholme och flera mindre odlingsrösen.

Delområde 8: Åkermark (10,09 ha)

Bedömningsgrund biotop	Bedömningsgrund art	Naturvärdesbedömning
Lågt biotopvärde	Lågt artvärde	Endast allmän betydelse för biologisk mångfald

Öppen åkermark som används för konventionell odling. En åkerholme och ett odlingsröse (figur 3 och 11 nedan) ligger omsluten av åkermark med hällar/stenblock/stenar. På åkerholmen växer ask. Fältskiktet på de båda landskapselementen karaktäriseras av åkertistel, åkervinda, vitmåra, brännässla etc. Vegetationen är påverkad av bekämpningsmedel och spridning av gödsel.

- Naturvårdsarter: Ask (EN).
- Värdeelement: Åkerholme/odlingsröse, block/sten.

Figur 11. Litet odlingsröse inom delområde 8. I fältskiktet påträffas bl.a. åkertistel, åkervinda och vitmåra. Röset är delvis skadat. Vegetationen är påverkad av bekämpningsmedel och spridning av gödsel. Nr 20 "Naturvårdsarter och värdeelement", se bilaga 3.

Delområde 9: Åkermark, salixplantering (2,0 ha)

Bedömningsgrund biotop	Bedömningsgrund art	Naturvärdesbedömning
Lågt biotopvärde	Lågt artvärde	Endast allmän betydelse för biologisk mångfald

Öppen åkermark som används för salixodling. En åkerholme ligger omsluten av åkermark med ett glest träd- och buskskikt (ek, rönn) samt stenar. Fältskiktet påträffas bl.a. hundäxing, åkertistel, fyrkantig johannesört, liten blåklocka, brännässla och vitmåra.

- Naturvårdsarter: -
- Värdeelement: Åkerholme med stenar, odlingsröse.

Faktaruta I

Rödlistans kategorier:

LC = Livskraftig

NT = Nära hotad

VU = Sårbar

EN = Starkt hotad

CR = Akut hotad

RE = Utdöd (Nationellt)

S = Signalart enligt Skogsstyrelsen. Där signalarter förekommer är chansen stor att det finns höga naturvärden och att det förekommer sällsynta och hotade arter. Ju fler signalarter som förekommer tillsammans desto högre naturvärden signalerar de.

F= Fridlyst

5.1 Naturvårdsarter

Nedan redovisas arter som genom sina miljökrav signalerar höga naturvärden eller är intressanta på annat sätt för NVI-området. Dessa arter har tillsammans med biotopens egenskaper bidragit till naturvärdesbedömningen.

Växter:

Ask (starkt hotad, EN). Arten förekommer inom hela NVI-området. Trädet har drabbats hårt av askskottsjuka och inom området finns träd som är smittade medan de yngre tycks vara friska. Askskottsjuka har spritt sig snabbt i norra Europa sedan början av 1990-talet.

Skogsalm (CR=akut hotad). Trädet är kraftigt påverkad av almsjukan och idag är större delen av det svenska beståndet drabbat. Arten förekommer inom två delområden. Det finns ännu ingen känd resistens mot sjukdomen och det är stor risk att endast de mest isolerade bestånden har någon framtid. Antalet reproduktiva individer överstiger gränsvärdet för rödlistning. En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Enstaka yngre plantor finns i området.

Svart trolldruva. Trolldruva förekommer i hela Norden men växer inte högt uppe på fjällen. Arten trivs bara i mycket skuggrika och relativt torra lundar och snår med god mylla

Fladdermöss:

Under 2024 genomfördes en särskild artinventering av fladdermöss inom NVI-området. Fyra fladdermusarter bedöms förekomma i området. Det visar att inventeringsområdet erbjuder miljöer som på olika sätt är attraktiva för många fladdermusarter – föda, vatten och håligheter/skydd. Inventeringen av fladdermöss redovisas i en särskild rapport (Synnergy Media/Biomedica Omberg 2024). I rapporten beskrivs ingående funna arter och deras status. De arter som registrerades under inventeringen 2024 var följande:

Nordfladdermus (NT, F). Vår vanligaste fladdermusart.

Större brunfladdermus (F). En vanlig art som finns i Sydsverige upp till Dalälven.

Dvärgpipstrell (F). En av våra vanligaste fladdermusarter.

Vattenfladdermus (F). Trivs i närheten av vatten där den jagar insekter strax ovanför vattenytan.

5.2 Särskilt skyddsvärda träd

Bland naturvårdsträden finns en grupp träd som genom sin grovlek och ålder skiljer sig åt och benämns *särskilt skyddsvärda träd*. Inom planområdet har 15 särskilt skyddsvärda träd registrerats, se bilaga 3. Med detta avses:

- träd grövre än 1 meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd,
- mycket gamla träd; gran, tall, ek och bok äldre än 200 år, övriga trädslag äldre än 140 år,
- grova hålträd; träd grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hållighet i huvudstam.

Ett landskap med *särskilt skyddsvärda träd* utgör en av de mest biologiskt rika miljöer som vi har. Dessa träd har en anmärkningsvärt hög ålder ger osedvanligt goda förutsättningar för svårspidda arter att hinna etablera sig. Vidare kan växt- och djurarter som kräver stabila och under lång tid opåverkade miljöer finna en hemvist. Gamla och grova träd skapar också genom sin storlek och höga ålder mängder med olika nischer, så kallade mikromiljöer, vilket ger varierande förutsättningar för olika organismer. Hålligheter i träden kan nyttjas av fåglar och fladdermöss. Av de inventerade träden bedöms äppelträdet (nr 35) i den f.d. trädgården falla omkull inom en femårsperiod på grund av en långtgående rötningsprocess. Övriga särskilt skyddsvärda träd kommer kunna fortleva en längre tid. Frihuggningar behövs i vissa fall.

6. Diskussion/slutsatser

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen (2007:845) implementerar EU:s art- och habitatdirektiv (92/43/EEG) och fågeldirektivet (79/409/EEG) i svensk lag. Artskyddsförordningen har sitt ursprung i 8 kap. miljöbalken, och ska även betraktas som en precisering av de allmänna hänsynsreglerna enligt 2 kap. miljöbalken (MÖD 2013:13).

Enligt de förändringar som genomförts i artskyddsförordningen görs från och med 1 oktober 2022 vissa undantag för fåglar. Fåglarnas fridlysning regleras även fortsättningsvis i 4 § där undantagen formuleras medan fridlysning av övrigt vilt, till exempel fladdermöss, regleras i 4a §.

Paragraf 4a innefattar övrigt vilt, exempelvis fladdermöss, och inga förändringar jämfört med tidigare skrivningar i 4 § har gjorts. Det vill säga alla vilt förekommande fladdermöss är numer skyddade i Sverige enligt 4a § artskyddsförordningen. Skyddet är utformat som ett strikt skydd, det vill säga, det finns ingen rimlighetsavvägning mellan olika intressen.

Enligt 4a § artskyddsförordningen är det förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen

4. skada eller förstöra djurens fortplantingsområden eller viloplatser.

Med avsiktligt avses att en verksamhetsutövare är medveten om konsekvenserna för skyddade arter, men genomför verksamheten ändå, oavsett verksamhetens syfte.

Det innebär att en plan eller ett projekt som riskerar att påverka en lokal population av en eller flera arter måste utformas så att ingen påverkan uppstår på den lokala populationen. Det kan göras till exempel genom att skapa ersättningsmiljöer för förstörda livsmiljöer. I områden där fladdermöss stadigvarande uppehåller sig betyder det att det förutom fortplantningsområden (koloniplatser) även skall finnas tillräcklig mängd födosökslokaler, viloplatser och kopplingar till omgivande fladdermuslokaler för att arten på sikt ska kunna finnas kvar med samma populationsstorlek som i nuläget.

4 § 4 punkten artskyddsförordningen ger ett skydd till fortplantingsområden och viloplatser (dvs livsmiljöer) och gäller oavsett avsiktlighet. Skyddet av livsmiljöer gäller hela året, även då djuren inte uppehåller sig där, så länge livsmiljöerna håller en viss kvalitet och utnyttjas regelbundet. För att avgöra var gränsen går för skada på en livsmiljö, bedömer man den kontinuerliga ekologiska funktionen för de skyddade arter som nyttjar livsmiljön. Om den kontinuerliga ekologiska funktionen kan upprätthållas, innan, under tiden och efter genomförda åtgärder, nås aldrig gränsen för skada.

En förbjuden verksamhet enligt 4a § artskyddsförordningen, är en som försvårar upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus eller försämrar möjligheterna för arten att nå gynnsam bevarandestatus. Om en verksamhet inte påverkar bevarandestatus negativt är verksamheten inte förbjuden.

Dispens från 4a § går att söka enligt 14 §. Men kraven i 14 § är mycket stränga och ett av kraven för att bevilja dispens är att bevarandestatus inte får påverkas negativt. Det innebär att om en verksamhet påverkar bevarandestatus negativt, så utlöses förbud och dispens är omöjligt att få, men om bevarandestatus inte påverkas negativt, utlöses inte förbud och ingen dispens behövs. Dispensansökningar är därför sällan aktuella. I stället är vägen framåt, för exploateringsprojekt, att undvika att utlösa förbud. Detta görs genom att se över projektets lokalisering, göra anpassningar och skyddsåtgärder.

Generella biotopskyddet

Vissa typer av biotoper är så värdefulla att de har ett generellt biotopskydd. Det betyder att de har ett skydd per automatik och får därför inte skadas. I bilaga 1 till förordningen om områdesskydd mm (1998:1252) definieras hur biotoperna ska se ut för att vara skyddade. Biotoper som skyddas av det generella biotopskyddet är:

- alléer
- källor med omgivande våtmark i jordbruksmark
- diken i direkt anslutning till jordbruksmark som är vattenförande under del av året
- odlingsrösen i jordbruksmark
- pilevallar
- småvatten och våtmarker i jordbruksmark
- stenmurar i jordbruksmark

- åkerholmar.

Med jordbruksmark menas här mark som används som åker, äng eller betesmark. Länsstyrelsen får medge dispens om det finns särskilda skäl.

Inom NVI-området finns åkerholmar/odlingsrösen och ett par öppna diken som bedöms vara vattenförande under del av året. Samtliga omfattas av det generella biotopskyddet. Dispens för att ta bort en eller fler åkerholmar/rösen kan sökas hos länsstyrelsen. De diken som finns inom NVI-området är av skiftande utseende men som regel raka (maskingrävda) flertalet är inte vattenförande någon längre tid av året. Flertalet diken saknar naturvärden. Några diken har inte rensats på flera år medan vissa sköts regelbundet (t.ex. där spannmål/vall odlas. Vid igenläggning av diken ska dispens sökas hos länsstyrelsen.

Småbiotoper

Många olika små biotoper i odlingslandskapet omfattas av ett generellt biotopskydd eftersom de är viktiga för biologisk mångfald. Om de riskerar att skadas eller att gå förlorade vid en eventuell exploatering måste dispens sökas hos länsstyrelsen. Här i inventeringsområdet förekommer småbiotoper i form av åkerholmar, stenrösen och öppna diken. Öppna diken ska enligt Miljöbalkens definition vara just öppna och dessutom vattenförande hela eller stora delar av året. Inventeringsområdets diken som bedöms uppfylla kraven är markerade med röd linje på ekonomiska kartan från 1950-talet, bilaga 5. Några ytterligare diken finns men bedöms inte vara vattenförande i någon högre grad. De öppna dikena bidrar till biologisk mångfald med hydrofil vegetation och vattenlevande småkryp. Många småkryp, inte minst insekter som produceras i dikesvattnet gynnar en lång rad organismer genom att fungera som föda, till exempel för fåglar. Vattenförande diken kan även fungera som spridningsled för många olika djur och växter – exempelvis groddjur. Områdets flesta diken är relativt breda men inte så djupt grävda, ofta 1 – 2 meter djupa. De diken som finns i området är mer eller mindre fria från träd- och buskbård. Diken och dikesrenar är generellt sett mer artrika än den omgivande åkermarken. Exempel på dikets hydrofila arter är nysört, frossört, kärrsilja och veketåg.

Åkerholmar och stenrösen förekommer i området i åkermark eller vid skogsbrynen nära åkermarken varifrån stenarna ofta kommer. Stenrösen har en temperaturreglerande effekt och skapar skyddande skrymslen som utnyttjas av många organismer – insekter, groddjur, ormar, ödlor men även mindre däggdjur som vesslor och gnagare. Stenarna fungerar dessutom ofta som substrat för mossor och i synnerhet för lavar. Stenrösen och åkerholmar har noterats i området och markerats på kartan i bilaga 3.

Skyddszon vid vissa biotoper

Vid planering av bebyggelse bör en skyddszon finnas vid varje åkerholme/odlingsröse. Skyddszonens utsträckning bör variera beroende på typ av arbetsföretag, arbetsföretagets varaktighet och de lokala förhållandena. En exploatering i form av byggnation eller liknande kan ett större avstånd behövas för att inte biotopens ska skadas genom skuggning eller på annat sätt. Skyddszonen kan även behöva anpassas till om området även är skyddat enligt kulturminneslagen. Skyddszon till åkerholmar bör vara ca 15-20 meter och odlingsrösen 5-10 meter. Det finns inget hinder för att sköta träd- och buskskiktet samt fältskiktet (vegetationen på marken) på åkerholmar/rösen för att gynna den biologiska mångfalden

inom NVI-området. Områden som är artrika på träd, örter och gräs är en naturvårdskvalitet i sig och som dessutom gynnar pollinatörer och andra insekter.

Bedömningen är att bebyggelsen måste anpassas till befintliga åkerholmar och odlingsrösen. Stenröset och åkerholmen inom delområde 8 (se figur 3 och bilaga 3) är delvis skadade och bedömningen är att dispens kan erhållas för att avlägsna dessa.

Konsekvenser vid genomförande av detaljplanerna inom planområdet

När den planerade bebyggelsen uppförts av småhus/radhus innebär detta att nya livsmiljöer tillskapas för arter som gärna vistas där människor bor. Arter som ofta gynnas vid denna typ av bebyggelsemiljö är fåglar (hålhäckande), bin och fjärilar (besöker trädgårdsväxter) samt övervintrande fåglar som besöker platser där det sker vinterutfodring.

Inom NVI-området finns skyddade arter såsom fladdermöss och några rödlistade växter (ask och alm). Bedömningen är att detaljplanen inte riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen. Av den anledningen skall inte dispens behöva sökas. Se vidare Artskyddsutredningen för området.

För att minimera negativ påverkan på naturmiljön är det lämpligt att markarbeten genomförs under perioden augusti-april då fåglar har slutfört sin häckning och även andra djur är klara med sin fortplantning.

Referenser:

Artskyddsutredning 2023, Lövholmen – fåglar och fladdermöss, Adoxa Naturvård, 2023

Bedömning av naturvärden som underlag för detaljplanering. 2018-12-11. Gärdenfors U.

Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser. Handbok 2009:2. Utgåva 1. Naturvårdsverket april 2009.

Inventering av fladdermöss vid Lövholmen, Stockholms stad, Intern delrapportering av projektets första fas, Granskningsversion, Ekologigruppen 2019-06-24

Länsstyrelsen i Uppsala, webbgis (2024)

Naturvårdsverket, odlingsröse i jordbruksmark, 2014-04-15

Nordens flora, Mossberg, Stenberg, Bonnier fakta, 2019.

Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog, Nitare m fl, Skogsstyrelsens förlag, 2000.

Skyddsvärd skog – Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning, Nitare J, Skogsstyrelsen 2019.

<http://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/search.html> (Lantmäteriets historiska kartor), Häradskartan ca 1900, Ekonomiska kartan ca 1950.

Svensk standard SS 199000:2023, Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) – Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning. Swedish Standards Institute 2023.

Rödlistade arter i Sverige, Gärdenfors, U. ed. ArtDatabanken, SLU, Uppsala, 2020.

<https://www.eniro.se/>

www.artportalen.se

<http://artfakta.artdatabanken.se>

<http://www.google.com/earth>

<https://kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/>

<https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA69420659>

Bilagor

- 1 Miljö- och artbilder
- 2 Karta – Naturvärdesbedömning
- 3 Karta – Värmeelement och naturvårdsarter
- 4 Karta – Diken som bedöms vara biotopskyddade

Bilaga 1 Miljö och artbilder

Träd- och buskskiktet är påfallande artrikt på åkerholmen i nordvästra delen av NVI-området, delområde 5. Flera stenrösen finns runtom på holmen.

Flera särskilt skyddsvärda ekar och askar finns i den träd- och buskbärande hagmarken, delområde 1.

Lövskog som omges av åkermark, delområde 4.

Rikligt med sten/stenblock, delområde 3.

Grov björk (särskild skyddsvärd) med håligheter, 252 cm i omkrets, delområde 4.

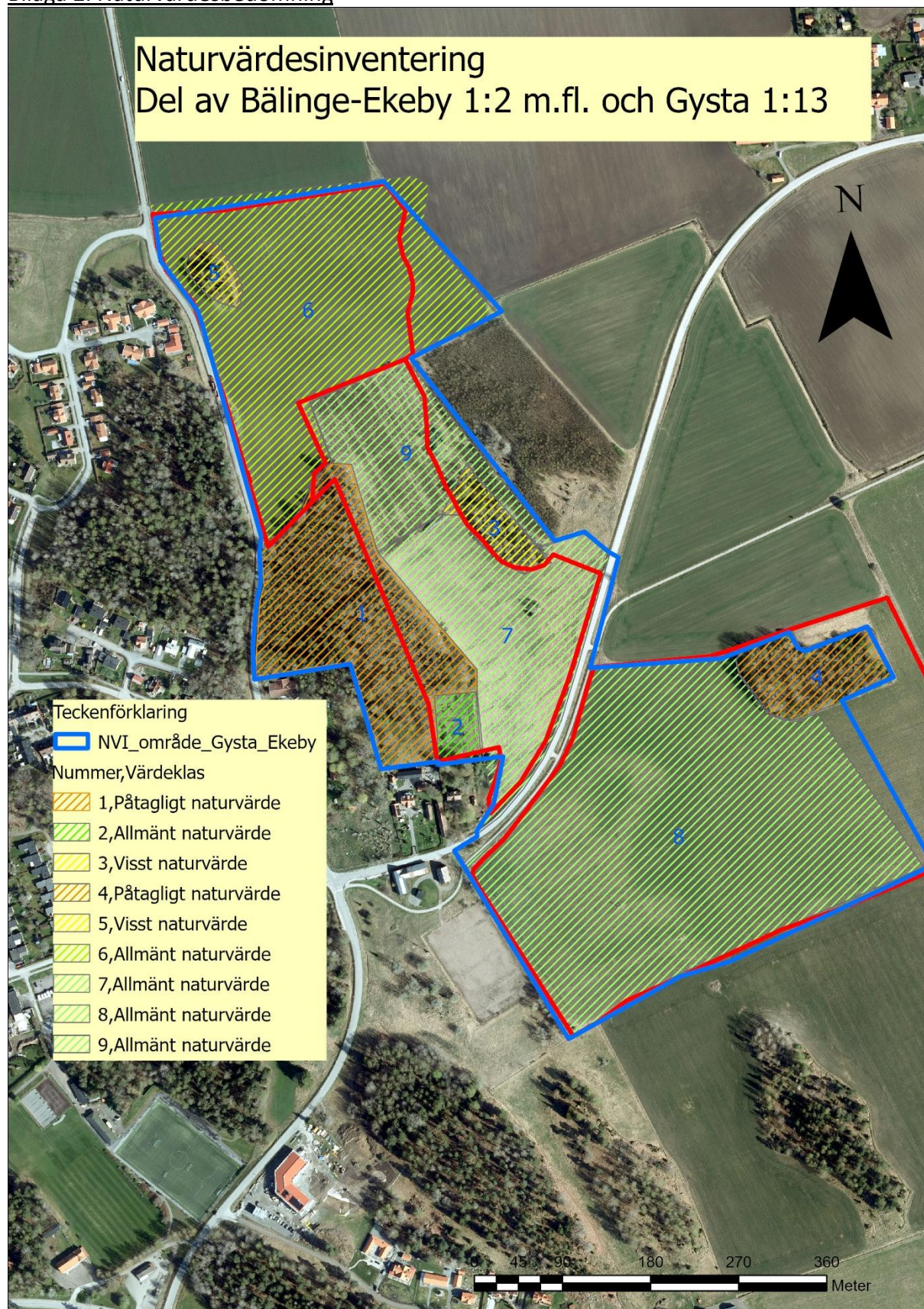
Äppelträdet i den f.d. trädgården är döende och kommer i närtid att falla omkull.

Törnsångaren häckar inom delområde 2. Arten är spridd i Uppland. Den häckar i busksnår och skogsbryn i öppna, ofta högrötsrika marker.

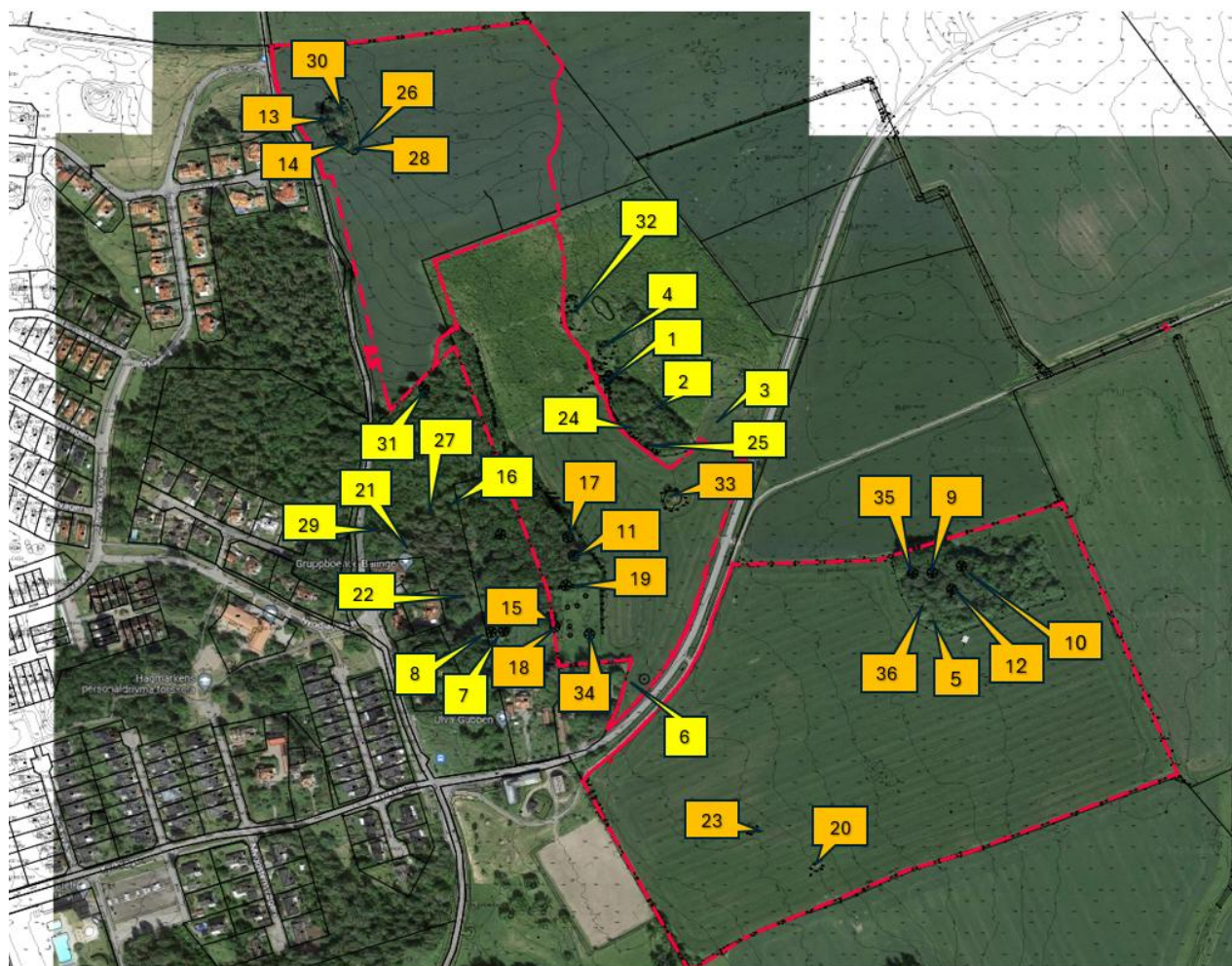

Trädkryparen häckar troligtvis inom delområde 1. Allmän i Uppland.

Röd linje visar planområdet.

Bilaga 3. Naturvårdsarter och värdeelement

Naturvårdsarter och värdeelement. Skyddsvärda träd (15 st) är svartmarkerade i tabellen nedan. Biotopskyddade åkerholmar/stenrösen är markerade med asterisk*. Orange nummer i planområdet.

1	20 stenar*	13	Död rönn	25	Stenblock
2	20 stenar*	14	Ek, trippel 251 cm	26	Stensamling
3	Åkerholme*	15	Ek 246 cm, särskilt skyddsvärd	27	Stor myrstack
4	Åkerholme*	16	Ek 251 cm, särskilt skyddsvärd	28	Stensamling
5	Alm, mindre planta	17	Ek 294 cm, särskilt skyddsvärd	29	Tallört
6	Ask 294 cm, särskilt skyddsvärd	18	Ek 298 cm, särskilt skyddsvärd	30	Svart trolldruva
7	Ask 295 cm, särskilt skyddsvärd	19	Ek 369 cm, särskilt skyddsvärd	31	Sälg 311 cm, särskilt skyddsvärd
8	Ask 365 cm, särskilt skyddsvärd	20	Odlingsröse*	32	Åkerholme
9	Asp 191 cm, särskilt skyddsvärd	21	Grov tall	33	Åkerholme
10	Björk 232 cm, särskilt skyddsvärd	22	Husgrund	34	Äppelträd, särskilt skyddsvärd
11	Björk 233 cm, särskilt skyddsvärd.	23	Odlingsröse*	35	Ask 225 cm, särskilt skyddsvärd
12	Björk 252 cm	24	Stenblock	36	Svart trolldruva

Bilaga 4. Två diken som bedöms vara biotopskyddade (orange linje)

Kommentar: På kartan från 1950-talet har med två orange linjer diken markerats som idag (2026) finns i planområdet och som bedöms vara biotopskyddade eftersom de är vattenförande under en del av året. De kan krävas dispens vid igenläggning. Generellt har omfattande täckdiken och dräneringsarbeten genomförts de senaste 40 åren inom hela NVI-området. Blå linje visar planområdet och röd linje NVI-området.